

PŘEDMLUVA

Myšlenka na tuto knihu vznikala dlouho a nejednoduše. Hlavním důvodem byl můj obtížně se rodící vztah k Erazimu Kohákovi, kterého jsem osobně potkával vlastně natřikrát. Poprvé to bylo v akademickém roce 2002/3, když jsem si jako student prvního ročníku filosofie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy zapsal jeho přednášky, určené tehdy všem studentům fakulty. Nevěděl jsem příliš, co od něho čekat, ale byl jsem na něho zvědavý. Do té doby jsem ho znal jen z občasných novinových sloupků a televizních vystoupení, kde se vyjadřoval k různým (obvykle politickým nebo ekologickým) tématům. Nemohl jsem se dočkat, až ho uslyším mluvit o filosofii. Prvotní zvědavost ovšem postupně vystřídal zklamání. Jeho přednáška byla spíše obecná, přehledová. Navíc jeho historické výklady o české reformaci a protireformaci, o první republice a Mnichovu, o Komenském a Masarykovi, to všechno na mě působilo jen jako staromilství, jemuž chybí skutečný filosofický náboj. V dalším ročníku jsem si už jeho přednášky nezapsal.

Podruhé jsem se s Erazimem Kohákem setkal o rok a půl později, když vypsal specializovaný seminář o Husserlově fenomenologii. Jelikož to bylo téma, které mě dlouhodobě zajímalo, rozhodl jsem se začít na seminář chodit. V úzké skupině pokročilejších studentů

se zde četly Husserlovy *Ideje*, jejichž český překlad se právě chystal. Kohák dbal o to, aby se nad tématem rozběhla živá diskuse, do níž se mohou bez obav všichni zapojit. To bylo sympatické a ve srovnání s jinými vyučujícími ne zcela obvyklé. Také jeho výklad Husserla mi přišel v lecčem zajímavý, i když občas trochu svérázný. Ovšem Kohákovy vlastní filosofické názory, které během diskusí chvílemi probleskovaly, mi zůstávaly stejně vzdálené a nesrozumitelné jako dříve. A tak svým způsobem i Kohák sám.

Zásadní bylo až setkání třetí. Proběhlo na začátku roku 2008, když jsem se po dvou letech v zahraničí vrátil zpět do Prahy a nastoupil do doktorského studia. Potkali jsme se náhodou, na chodbě Filozofické fakulty. Vyptával se mě, co dělám, a zároveň se trochu rozpovídal i o sobě. Nakonec mi nabídl „takovou menší studentskou brigádu“, která měla spočívat v tom, že pročtu rukopis jeho právě vznikající knihy a upozorním ho na místa, která by mohla být pro čtenáře nejasná nebo nesrozumitelná. V podstatě běžná redakční práce. Byla to kniha *Hearth and Horizon*, první, anglická verze *Domova a dálavy*. Začali jsme si tedy „pracovně“ psát a příležitostně se potkávat, i když tehdy ještě ne příliš často.

Intenzivnějším se náš osobní kontakt stal asi o půl roku později, když jsem napsal svůj první článek o Husserlově fenomenologii a jeho pracovní verzi jsem Kohákovi poslal k nahlédnutí. Od té doby jsme se začali vídat pravidelně. Obvykle jsem ho navštěvoval u něho doma na Chodově nebo v jeho kanceláři v Jilské ulici, na Filosofickém ústavu AV ČR. Postupně se náš vztah vyvinul až v jakési filosofické přátelství, do jaké míry lze o něčem takovém hovořit mezi emeritovaným profesorem a téměř o padesát let mladším doktorandem. Diskutovali jsme o filosofii, četli si navzájem rukopisné verze svých textů a občas jezdili s paní Dorothy na výlety. Teprve až v tomto období jsem začal Koháka „objevovat“, tj. začal jsem chápat, o co mu filosoficky vlastně jde. A s překvapením jsem zjišťoval, že je to všechno vlastně velmi zajímavé. Tehdy jsme spolu také poprvé začali diskutovat možnost, že bych o něm napsal knihu.

Trvalo další deset let, než jsem mohl tento plán uskutečnit. Při psaní této knihy mi šlo především o to, dostat se skrze Kohákův košatý a chvílemi poněkud historizující styl až k abstraktnímu jádru

jeho myšlenek. Nechtěl jsem jej popularizovat. Chtěl jsem jej naopak představit jako autora, jenž se ve svých výkladech na různá témata opírá o promyšlený filosofický základ, který ovšem nemusí být pro čtenáře či posluchače vždy zcela zřejmý, jak jsem dobře věděl z vlastní zkušenosti. Zároveň jsem se ale snažil pokud možno vyhnout technickému slovníku, aby kniha byla ne-li přímo čtivá, tak alespoň co nejvíce čtenářsky přístupná. Obecně pro mě byla důležitější srozumitelnost, byť třeba za cenu jisté kostrbatosti a případného opakování, než stylistická vybroušenost a rétorická elegance, jež by mohly odvádět pozornost od toho, co jsem považoval za podstatné. Do jaké míry se mi podařilo tento záměr uskutečnit, nechť posoudí čtenář sám.

Rád bych na tomto místě poděkoval řadě lidí, kteří mi při práci na této knize pomohli. Na prvním místě Janu Mervartovi, příteli a kolegovi z Oddělení pro studium moderní české filosofie na Filosofickém ústavu AV ČR, a také oběma odborným recenzentům knihy, Ivanu Blechovi a Josefu Mouralovi. Ti všichni svými cennými radami a doporučeními přispěli k výraznému zlepšení původního rukopisu. Za poskytnutí řady archivních materiálů a drobné osobní konzultace bych rád poděkoval všem třem dcerám Erazima Koháka: Susan, Mary a Kathrin. Stejným způsobem mi byla nápomocna i paní Milena Šimsová, která mi dala ochotně k nahlédnutí archivní materiály týkající se Erazimova otce Miloslava Koháka, včetně jeho osobní korespondence s Boženou Komárkovou. Můj dík patří i lidem v nakladatelství Filosofia, jmenovitě Jakubu Hromkovi za jeho vstřícnost a pochopení pro můj zápas se závěrečným termínem a Aleně Bakešové za pečlivou redakci textu. Kromě tohoto „profesního“ poděkování bych ovšem také rád poděkoval třem lidem z čistě osobních důvodů. Stevenu Kohnovi za jeho přátelství a velkorysost, díky které jsem na této knize mohl pracovat od určitého okamžiku i přes částečnou neukotvenost a finanční nejistotu. Svému synovi Jáchymovi za jeho podporu a za to, že se od něho mohu každý den učit něco nového. A retrospektivně Erazimu Kohákovi, který mi byl po mnoho let kromě filosofického učitele a mentora především blízkým člověkem. Budiž následující kniha pokusem splatit alespoň část z tohoto osobního dluhu.

ÚVOD

V jednom ze svých pozdních textů Erazim Kohák říká, že filosof malého národa si nemůže dovolit únik do odborné specializace, nýbrž že jeho úkolem je přemýšlet o aktuálních problémech doby a případně se i veřejně angažovat.¹ Zdá se, že to je doopravdy spíše popis určité historické skutečnosti, než že by šlo jen o Kohákovo soukromé přání. Téměř všechny významnější a dnes už kanonizované postavy české filosofie nějakým způsobem vykračovaly ze své úzké filosofické odbornosti do veřejného prostoru. Jejich snahy oslovit širší *polis* nebo se i přímo názorově angažovat v dobových politických diskusích se přitom často opíraly o reflexi české filosofie, resp. o filosofickou interpretaci české (ale i širší evropské) duchovní tradice. V první polovině dvacátého století takto pracovali zejména T. G. Masaryk a Emanuel Rádl, později na ně svým vlastním způsobem navazoval Jan Patočka. Ani jím však tahle tradice nekončí. Po Patočkovi přicházejí další generace mladších filosofů, kteří – samozřejmě každý z nich po svém a ze svých vlastních východisek – pokračují v tomto dějinném,

---

¹ Erazim KOHÁK, Podivné přátelství pozitivismu a fenomenologie v českém myšlení, in: Týž, *Kopí Dona Quijota. Vybrané přednášky, studie a publicistické články*, vybrala a uspořádala Marie SKÝBOVÁ, Ježek, Rychnov nad Kněžnou 2010, s. 50 n.

společensky angažovaném způsobu myšlení: Karel Kosík, Milan Machovec, Ladislav Hejdlánek, ale i mnoho jiných. Je to pak právě takhle novější česká filosofie „po Patočkovi“, tj. období zhruba posledních čtyřiceti padesáti let, která dnes čeká na své důkladnější zpracování.

Do této generace mladších, veřejně orientovaných a dějinně reflektujících českých filosofů druhé poloviny dvacátého století patří také sám Kohák. A to i přesto, že po únoru 1948 odešel s rodiči do exilu do Spojených států amerických, kde vystudoval a kde následně strávil většinu svého dospělého života. Ačkoli ve Spojených státech žil a pracoval, nadále si zachovával velmi silný zájem o Československo, o českou kulturu, dějiny i českou (starší i novější) filosofii. Jak ostatně sám zdůrazňoval, nikdy nebyl emigrantem, nýbrž exulantem, který si i ve Spojených státech amerických vědomě zachovával svou Československou totožnost.² Prakticky to znamenalo, že kromě samozřejmého přednášení a psaní v angličtině nepřestával pracovat současně také česky – ať už připravoval přednášky pro Rádio Svobodná Evropa, publikoval kratší statě v exilových časopisech nebo psal knihy, které se ze Západu tajně pašovaly do normalizačního Československa a které se četly v prostředí tehdejšího československého disentu.³

---

² Ačkoli lze tuto jeho poznámku nalézt v nesčetném množství rozhovorů, nejlépe je snad zachycena v jednom dopise rodičům, v němž tehdy šestadvacetiletý Kohák vysvětluje své matce, proč právě odmítl výhodné pracovní nabídky z univerzit v Kalifornii a na Floridě: „Ptáš se mě, chci-li být celý život ‚displaced person‘. Nechci a nejsem *displaced person*. Displaced person je člověk bez domova, který nikam nepatří a hledá jen kousek střechy, kde by hlavu schoval. *Já domov mám*, v Československu. Nejsem displaced person, jsem Čechoslovák v exilu, exulant. Nechci jím zůstat, daleko radši bych se vrátil domů. Ale nebude-li to možné, zůstanu Čechoslovákem v exilu a moje děti se snad vrátí.“ Dopis rodičům ze dne 18. 11. 1959, osobní archiv Erazima Koháka. Srov. též např. Erazim KOHÁK, *Pražské přednášky. Život v pravdě a (post)moderní skepse*, 3. vyd., Ježek, Praha 1999, s. 7 (dále jen: *Pražské přednášky*); nebo Erazim KOHÁK, Kdo jsme? Kam kráčíme?, in: *Kopí Dona Quijota*, s. 24.

³ Viz Erazim Kohák – prožitek posvátnosti života, in: *Homines scientiarum I. Třicet příběhů české vědy a filosofie*, ed. Dominika GRYGAROVÁ – Tomáš HERMANN – Antonín KOSTLÁN – Tomáš PETRÁŇ, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2015, s. 227.

Mezi oběma těmito složkami Kohákovy filosofické práce – tou americkou, orientovanou více akademicky, a tou českou, zaměřenou spíše na české dějiny a politickou situaci v Evropě – nebyla zase tak hluboká propast, jak by se mohlo zdát na první pohled. Kohák patřil ve Spojených státech k filosofům, kteří do amerického prostředí přinášeli zájem o evropskou filosofii, zejména německé a francouzské provenience. Ačkoli v té době převažovala v Americe orientace na analytickou filosofii,⁴ byli zde (byť v menšině) také lidé, kteří pracovali více v dějinném kontextu, vědomě navazující na kontinentální tradici – ať už na filosofii antickou (někdy s politickými důsledky), anebo na novější evropskou filosofii devatenáctého a dvacátého století, včetně fenomenologie a existencialismu. Nezapomínejme také, že zde v té době působila řada významných evropských intelektuálů, kteří do Spojených států uprchli před nacismem a kteří zde pak už zůstali: Paul Tillich, Hannah Arendtová či Herbert Marcuse, mámě-li zůstat jen u těch, které Kohák prokazatelně četl a o něž se zajímal. Ke stejné skupině válečných exulantů ve Spojených státech patřil ostatně svého času i J. L. Hromádka, který zde založil exilový časopis *Husův lid*, v němž mladý Kohák začínal v padesátých letech ještě jako student (česky) publikovat.⁵

Kohákovy úzké vazby na evropskou filosofii a moderní dějiny byly také jedním z důvodů, proč nakonec zakotvil právě v Nové Anglii, na Bostonské univerzitě. Jednak to byla část Ameriky, která byla Evropě kulturně i geograficky nejbližší. Kohák jakožto americký občan do Evropy podle svých možností také co nejčastěji jezdil, většinou do Vídně nebo za rodiči do Mnichova, ale nejen tam. Zároveň za tím

---

⁴ Z celé analytické filosofie Kohák zmiňuje zejména logický pozitivismus, který převládal v době jeho studií a snad ještě nějakou dobu po začátku jeho akademické dráhy. Viz Podivné přátelství pozitivismu a fenomenologie, in: *Kopí Dona Quijota*, s. 46 n.; srov. též Erazim KOHÁK, Consequences of Phenomenology, in: *Geburt der Phänomenologie. Edmund Husserl zu Ehren*, ed. Petr URBAN, Sonderband der Philosophický časopis, Prag 2010, s. 167 nn.

⁵ Je mimochodem historickou kuriozitou, že Hromádka během druhé světové války působil na univerzitě v Princetonu, na které později Hannah Arendtová získala jako první žena v její historii plnou profesuru.

byly i důvody akademické: katedra filosofie na Bostonské univerzitě byla velmi tolerantní, vládla zde naprostá názorová svoboda. Tato katedra se navíc mohla pyšnit dlouhou tradicí křesťanského personalismu, kterou zde na přelomu devatenáctého a dvacátého století založil Borden Parker Bowne a kterou zde za Kohákova působení dále rozvíjel Peter A. Bertocci.⁶ Je příznačné, že americký personalismus (ostatně stejně jako pragmatismus) měl své kořeny v německé pokantovské filosofii, jež byla – vedle filosofie rakouské – zásadně určující i v československém prostředí. I Kohák sám měl ostatně k personalismu filosoficky velmi blízko.⁷

Tyto vazby mezi Spojenými státy a Československem měly ovšem u Koháka i své starší vrstvy. Právě křesťanský personalismus byl svého času ideovým východiskem americké YMCA, která na podnět Masarykův a lidí kolem něho pomáhala po první světové válce etablovat tuto organizaci v Československu.⁸ Členy Akademické YMCA byli mezi válkami i Kohákoví rodiče – oba nadšení masarykovci, kteří se cele identifikovali s ideály první republiky a aktivně se snažili přispí-

⁶ Srov. Erazim KOHÁK, *Selves, People, Persons: an Essay in American Personalism*, in: *Selves, People, and Persons. What Does It Mean to Be a Self?*, ed. Leroy S. ROYNER, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana 1992, s. 18.

⁷ Personalistickou (do značné míry Ricoeurom ovlivněnou) optikou také přistupoval i k Husserlově fenomenologii, vyzdvihujíc v této souvislosti zejména Husserlovy *Ideje II*. Viz Edmund HUSSERL, *Ideje k čisté fenomenologii a fenomenologické filosofii II*, přel. E. Kohák et al., OIKOYMENH, Praha 2006 (dále jen: *Ideje II*). Ke Kohákově personalistické interpretaci fenomenologie srov. např. Erazim KOHÁK, *Idea & Experience. Edmund Husserl's Project of Phenomenology in Ideas I*, The University of Chicago Press, Chicago - London 1978, s. 185 nn. (dále jen: *Idea & Experience*).

⁸ YMCA přicházela do Československa ve třech vlnách, přičemž tato za první republiky byla až tou třetí, nejspěšnější a nejdůležitější. Viz Pavel KOSATÍK, *Význam YMCA v dějinách Československa*, in: *YMCA v proměnách času. Sborník z konference*, ed. Jaroslav V. HÝNEK, Praha 2010, s. 9 n. Masarykova osobní vazba ke Spojeným státům americkým skrze jeho ženu Charlottu je velmi dobře známa. Srov. též tvrzení, které je sice velmi přehnané, leč v něčem přece jen ilustrativní, totiž že „pražská YMCA, které předsedal filozof Emanuel Rádl, byla organizací amerikanofilů“. Alain SOUBIGOU, *Tomáš Garrigue Masaryk*, přel. H. Beguivínová, Paseka, Praha - Litomyšl 2004, s. 276.

vat k jejímu budování.⁹ Z Akademické YMCA se rodiče také znali např. s Jaroslavem Šimsou, Boženou Komárkovou, Přemyslem Pitterem nebo třeba s Jiřím Hájkem, ačkoli měli samozřejmě relativně blízko i k oběma jejím vedoucím postavám J. L. Hromádkovi a Emanuelu Rádlovi.¹⁰ Dorůstající Kohák tak ještě v Československu četl nejen masarykovskou literaturu (např. Čapkovy *Hovory s TGM*, Ludwigův *Duch a čin* nebo Masarykovu stručnou biografii od Jaromíra Doležala *80 let T. G. Masaryka*),¹¹ ale otcova knihovna zahrnovala i mnoho spisů Emanuela Rádla: kromě pozdní *Útěchy z filosofie* i celou řadu knih a brožur z jeho tzv. středního období (1918–1935) o nejrůznějších filosofických, politických a náboženských tématech, v nichž Rádl reagoval na aktuální problémy nové republiky.¹²

Ačkoli přímý vliv československé Akademické YMCA (tj. hlavně Emanuela Rádla) na Kohákovu pozdější myšlení se dá jen těžko do všech detailů přesně zrekonstruovat,¹³ jakási obecná návaznost je zde zřetelně patrná přinejmenším ve dvou ohledech.¹⁴ Za prvé to byla

---

⁹ Koháková matka Zdislava ještě za svobodna, tehdy jako studentka anglistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, strávila roční stipendijní pobyt na jedné z lokálních univerzit právě v Nové Anglii. Později byla profesorkou angličtiny na jednom z pražských gymnázií.

¹⁰ Otec dr. Miloslav Kohák studoval v letech 1922–1929 češtinu, filosofii a němčinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a z filosofie také skládal vedlejší rigorózum. V tomto kontextu je zajímavé, že Erazim se svým otcem o odborných filosofických tématech (na rozdíl od příležitostných témat politických a historických) nikdy nemluvil.

¹¹ Viz Miloslav PETRUSEK, *České sociální vědy v exilu*, SLON, Praha 2011, s. 106.

¹² K periodizaci Rádlova myšlení viz Tomáš HERMANN, *Emanuel Rádl a české dějepiscetví*, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Praha 2002, s. 56 nn.

¹³ Nejen kvůli tomu, že původně byly prostředkovány jaksi samozřejmě jeho rodiči, tedy zejména otcem. Celá situace je o to komplikovanější, že i samo téma Československé YMCA mezi válkami teprve čeká na své podrobnější zpracování. Existuje k němu jen jediná ineditní práce, která je dnes ovšem špatně dostupná a v některých ohledech i poněkud zastaralá. Viz Jiřina ŠIKLOVÁ, *Československá Ymka. Příspěvek k ideologickým bojům o mládež a studentstvo v období první republiky*, strojopis 1966.

¹⁴ Kohák tuto návaznost ostatně sám doznává a zároveň zmiňuje, že byla do značné míry neuvědomovaná: „Mnohdy si ani sám neuvědomuji, jak hluboce jeho

těsná blízkost, ba vzájemné proplétání filosofie a víry. Kohák byl po celý svůj život věřícím česko-bratrským evangelíkem, který ve Spojených státech vystudoval filosofii a teologii na teologické fakultě Yale Divinity School. V mládí dokonce chvíli zvažoval, že se stane farářem.¹⁵ Ačkoli ho jeho odborné filosofické zájmy nakonec zavedly na akademickou dráhu, v jeho myšlení nadále zůstal obsažen silný teologický prvek nebo, jak to sám nazýval, vztah a úcta k posvátnému rozměru bytí.¹⁶ To samozřejmě neznamená, že by se ve své filosofii nechával svazovat náboženskými dogmaty či křesťanskou věroukou. Spíše o víře svobodně přemýšlel v kontextu s celou řadou dalších témat, od etiky a politiky až k dějinám a ekologii. Víra u něho byla vždy reflektovaná, vyrůstala z živoucího a hledajícího myšlení. I v tomto ohledu může být Kohák vnímán jako pokračovatel jedné z důležitých linií české filosofické tradice, vedoucí přinejmenším od Masaryka a Rádlů až ke Gardavskému a Hejdánkovi, ale sahající ve skutečnosti ještě mnohem dále do minulosti.

Druhým motivem, který přímo souvisel s Akademickou YMCA, byl Kohákův celoživotní demokratismus a jeho „levičáctví“, tedy zastávání ideálů demokratického socialismu, resp. sociální demokracie.¹⁷ To je opět něco, co jej spojovalo nejen s Masarykem a Rádlm, ale velmi obecně i s některými mladšími českými filozofy, včetně mnoha z těch, kteří – na rozdíl od křesťansky orientovaného Koháka – vycházeli spíše z raného Marxe. I zde se ovšem u Koháka proplétaly

---

Dějiny filosofie ovlivnily celé mé pojetí úkolu i smyslu filosofie. Často s Rádlm nesouhlasím, avšak celý život filosofuji v jeho duchu – či v duchu Masarykově v Rádlově podání.“ Erazim KOHÁK, Emanuel Rádl: filosofie jako program a útěcha, in: *Kopí Dona Quijota*, s. 54.

¹⁵ Nebyly to jen vágní úvahy, během studií se zcela vážně zaobíral myšlenkou, že by se stal farářem v Novém Skotsku.

¹⁶ Srov. např. Erazim Kohák – prožitek posvátnosti života, in: *Homines scientiarum I*, s. 220.

¹⁷ K převážně levicové orientaci Akademické YMCA srov. Ivan LANDA – Jan MERVART, Proměny marxisticko-křesťanského dialogu, in: Ivan LANDA – Jan MERVART a kol., *Proměny marxisticko-křesťanského dialogu v Československu*, Filosofía, Praha 2017, s. 17 n.

vazby k Československu s jeho působením v Americe; zájem o levicové ideály sdílel i s celou řadou filosofických kolegů a přátel ve Spojených státech, ať už to byl svého času kolega na Bostonské univerzitě Alasdair MacIntyre, nebo blízký osobní přítel Richard Rorty.¹⁸ Patřil by sem ale třeba i teolog Paul Tillich, jehož veřejné přednášky na Harvardu Kohák svého času navštěvoval, anebo Irwing Howe, s nímž Kohák ve Spojených státech spolupracoval v redakční radě sociálnědemokratického časopisu *Dissent*.

Duchovní kořeny v Akademické YMCA a v prvorepublikovém Československu byly ovšem u Koháka filosoficky rámovány výrazným zaměřením na Husserlovu fenomenologii. A to i přesto, že Kohák nikdy neinklinoval k tomu, aby se stal epigonem nějakého velkého filosofa či konkrétní myšlenkové tradice.¹⁹ Vždy mu šlo více o to, jak se to má s věcmi samými, což je ovšem samo o sobě už vlastně fenomenologický přístup.²⁰ Kohák byl přesvědčen, že rozhodující nejsou ty či ony myšlenky toho nebo onoho filosofa, nýbrž poslední autoritou musí být pouze vlastní zkušenostní evidence, v nichž se nám svět bezprostředně sám dává.²¹ Že sama skutečnost má svou vlastní pravdivost, kterou lze rozumově nahlížet a následně ji srozumitelně vyjadřovat, tj. lze o ni s druhými jasně a věcně hovořit, tento předpoklad Kohák sdílel jak s Husserlem, tak na druhé straně i s Masarykem a Rádlem.²²

Přesto se Kohák zároveň domníval, že chce-li se filosof naučit vidět, jak se to má se světem kolem něho, musí svůj pohled průběžně kultivovat v rozhovoru s jinými mysliteli, živými i mrtvými. A tak i on sám přes své jednoznačné fenomenologické zaměření přemýšlel v neustálém dialogu s mnoha velkými postavami evropské filosofické

---

¹⁸ Ke Kohákově vztahu k Rortymu srov. Erazim KOHÁK, Richard Rorty, in: *Kopí Dona Quijota*, s. 155 nn.

¹⁹ Srov. Erazim Kohák - Prožitek posvátnosti života, in: *Homines scientiarum I*, s. 221 n.

²⁰ Viz *Idea & Experience*, s. 4.

²¹ Viz Erazim KOHÁK, Zdar a nezdar „národní“ filosofie: Patočka, Masaryk, in: *Kopí Dona Quijota*, s. 27.

²² Viz *Pražské přednášky*, s. 10.

tradice. Těmi hlavními pro něho byli jednoznačně Masaryk a Husserl, k nimž se vracel po celý život; překládal je, přednášel o nich, publikoval. Důležitá pro něho ovšem byla i celá řada dalších autorů, které intenzivně studoval a jejichž vliv je u něho jasně patrný: Platón, Augustin, William James, John Dewey, Alfred N. Whitehead, Max Scheler, Karl Jaspers, Paul Tillich, Martin Heidegger, Hans Jonas, Jean-Paul Sartre, Maurice Merleau-Ponty, Jan Patočka či Paul Ricoeur, máme-li zmínit jen ty opravdu nejdůležitější.

Přes všechny tyto různé inspirace zůstal Kohák nicméně filosoficky značně samostatný a do určité míry i původní. Proto ani není hlavní ambicí této knihy podávat nějaké delší a podrobnější přehledy o různých filosofických postavách a směrech, z nichž Kohák – s volností sobě vlastní – čerpal. Spíše než o nejrůznější paralely a inspirační zdroje v ní půjde o základní pilíře Kohákovy filosofické práce, jejichž nosnost musí vyrůstat z vnitřní logiky vlastního myšlení, nikoli ze souhlasu či návaznosti na tu nebo onu filosofickou autoritu.

Hlavní východisko této knihy je tedy systematické. Nejde v ní pouze o Kohákovu pojetí fenomenologie či o jeho názory na etiku, dějiny, politiku či ekologii. Cílem je zachytit všechny tyto hlavní motivy v jakési teoretické provázanosti, v jejich vnitřní logické souvislosti. Teprve na základě této předběžné systematické práce by pak také bylo možné smysluplně pokračovat otázkami o souběhu či rozdílech vůči filosofům jiným, ať už těm starším, anebo vůči některým Kohákovým současníkům.

Tento relativně široký, systematický záběr předkládané knihy však zároveň definuje i její omezení a hranice. Kromě již zmíněné – a samozřejmě velmi zajímavé – otázky spletitých inspirací u jiných filosofů bude do značné míry ponechána stranou i otázka vnitřních posunů v Kohákově myšlení napříč časem, tedy téma jeho filosofického zrání a vývoje, popř. revidování starších názorů a dřívějších pozic. To lze do značné míry omluvit také tím, že Kohákovu myšlení bylo dlouhodobě velmi homogenní. Ačkoli lze nalézt celou řadu dílčích posunů v rámci té či oné problematiky, většinou se jedná jen o drobné detaily (obvykle jen v důzrazech či v terminologii), které neproměňují základní smysl celkové filosofické stavby. A stejně tak i Koháková vlastní kritika jeho starších prací se týká spíše způsobu

vyjadřování a schopnosti představit určitou myšlenku čtenářsky dostatečně poutavě než toho, že by chtěl touto kritikou revidovat svá hlavní teoretická východiska.²³

Z těchto metodických omezení pak nakonec vyplývá i relativní skromnost co do citovaných zdrojů a použité literatury. Kohák během svého život publikoval na stovky kratších textů a zhruba tucet knih (viz přiložená bibliografie). Už vzhledem k tomuto obrovskému rozsahu (a dnes už i relativní nedostupnosti některých těchto textů) nebylo možné zohlednit úplně všechno, co napsal. Zůstává tak otevřený prostor pro revize a další promýšlení toho nebo onoho tématu v Kohákově celkovém filosofickém rámci, jehož základní obrysy se tato kniha pokouší zachytit.

---

²³ K obojímu – tj. jak ke Kohákově kritické reflexi své starší filosofické práce, tak i k potřebě průběžně upravovat terminologii, zejména u politicky konotovaných témat – viz např. Erazim Kohák – Prožitek posvátnosti života, in: *Homines scientiarum I*, s. 225 nn.